

Keywords: social-psychological adapted, junior schoolchildren, medical groups, sexual characteristics.

Отримано 30.04.17

УДК 378.011.3 – 051:796:613

А.О. Петров, В.Й. Мазур

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто види здоров'язбережувальних технологій на формуванні яких треба зосередити увагу при підготовці майбутніх учителів фізичної культури (технології боротьби із втомою; фізкультурно-оздоровчі; створення здоров'язбережувального середовища; профілактика порушень постави, стопи, зору; загартування та гігієни; профілактики захворювань). Визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій (забезпечення принципу єдності теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури).

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, педагогічні умови, професійна підготовка, професійна компетентність, модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, процеси глобалізації та інтеграції, що відбуваються сьогодні в Україні, визначили нові пріоритети у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. Особливого значення набуває модернізація процесу професійної підготовки, спрямування його на опанування технологіями забезпечення здоров'я школярів [1, 3].

Проблема погіршення здоров'я і захворюваності учнів під час навчання у школі залишається однією з гострих і невирішених. Тому здоров'язбережувальна підготовка стає пріоритетною і необхідною умовою формування майбутніх учителів у педагогічних університетах. Учитель сьогодні є єдиною реальною силою, здатною в процесі шкільного навчання подбати про дітей, зберегти та зміцнити їхнє здоров'я.

Між рівнем здоров'я школярів та рівнем підготовленості вчителів до впровадження здоров'язбережувальних технологій існує досить чітка залежність, що детермінується якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. Чим вищий рівень підготовки у царині застосування здоров'язбережувальних технологій має вчитель, тим вищу продуктивність здоров'язбережувального шкільного навчання і виховання він забезпечує [2, 5, 6].

Аналіз актуальних досліджень. Концептуальні засади професійної підготовки педагогічних кадрів досліджуються в працях вітчизняних учених А.В. Алексюка, В.П. Андрущенко, І.Д. Бега, М.Б. Євтуха, І.А. Зязюна, В.Г. Кременя, М.Г. Чобітька та інших авторів. Важливі питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури досліджували вітчизняні та зарубіжні автори Н.М. Авшенюк, О.П. Аксьонова, Т.А. Алексеєнко, Н.Н. Ариванюк, Л.К. Бережна, С.В. Божедомова, Г.А. Бордовский, І.П. Василашко, Л.М. Загрійчук, С.В. Кириленко, В.В. Маківчук, Т.Ф. Орехова, В.І. Пентюхін, Н.М. Самеутіна, Н.К. Смирнов, Л.П. Сущенко, І.В. Чупаху та ін.

Розвитку особистості майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки присвятили свої дослідження В.В. Буткевич, Ю.В. Вікуліна, В.І. Жернов, О.І. Жорнова, В.Ф. Костюченко, О.М. Пехота, С.О. Сисоєва та ін.; загальним питанням професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури – Г.М. Арзютов, М.Я. Віленський, О.Ц. Демінський, Є.П. Каргополов, А.П. Конох, О.В. Петунін, В.Т. Чичикін, Б.М. Шиян, Ю.М. Шкрєбтій та ін.; дослідженню організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів до управлінської діяльності – М.В. Дутчак, Т.І. Коваль, В.С. Пікельна, С.М. Тарасова та ін.; умовам і чинникам професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах – В.І. Бабич, М.Т. Данилко, Л.О. Демінська, Л.І. Іванова, М.В. Карченкова, В.Г. Омельяненко, Ж.К. Холодов та ін. Особливості формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів у вищих навчальних закладах із різних позицій розглядали І.В. Гавриш, М.М. Галицька, В.А. Мянкоцьков, І.І. Переверзін, Т.І. Руднева, Р.Д. Санжаєва, С.Г. Сейранов, Г.В. Троцько, О.В. Хрущ-Ріпська, Л.Я. Чеховська та ін.

Водночас теоретичний аналіз виконаних наукових досліджень засвідчив, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій залишається актуальною і малодослідженою.

Мета дослідження полягає в теоретичній розробці та експериментальній перевірці моделі і педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність та види здоров'язбережувальних технологій, на формуванні яких треба зосередити увагу при підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

2. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури вивчити стан дослідженості проблеми застосування здоров'язбережувальних технологій у педагогічній теорії та практиці.

3. Дослідити стан застосування здоров'язбережувальних технологій у практичній діяльності вчителів фізичної культури та встановити причини, що перешкоджають повному впровадженню та ефективному застосуванню здоров'язбережувальних технологій.

4. Виявити недоліки організації педагогічного процесу, спрямованого на підготовку майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

5. Обґрунтувати та експериментально перевірити модель та педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Методи і організація дослідження: *теоретичні* (аналіз, узагальнення, класифікація, систематизація і моделювання) для узагальнення наявних теоретичних підходів до визначення, обґрунтування і впровадження у практичну діяльність вищих навчальних закладів здоров'язбережувальних технологій; *емпіричні* – педагогічний моніторинг (анкетування, тестування, педагогічне спостереження, бесіди з викладачами і студентами), педагогічний експеримент, методи самооцінки, експертної оцінки для з'ясування сучасного стану підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження здоров'язбережувальних технологій; *статистичні* – поєднання якісного і кількісного аналізу отриманого емпіричного матеріалу із використанням методів математичної статистики для обробки результатів педагогічного експерименту.

Експериментально-дослідну роботу проведено в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького. На різних етапах дослідження в експерименті взяли участь 112 учителів фізичної культури, 202 учнів, 146 студентів і 26 викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Результати дослідження

Самооцінка стану використання здоров'язбережувальних технологій учителями-практиками виявила наступне. Рівень своєї готов-

ності до застосування здоров'язбережувальних технологій відчуває достатнім 41,6 % опитаних, а 3,84 % зовсім не підготовлені до виконання цього завдання. 35,84 % опитаних педагогів вважає, що отримали належну підготовку в університеті, а 5,12 % вважає рівень своєї готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій недостатнім. Майже 37,44 % педагогів вважає, що запровадження здоров'язбережувальних технологій вимагає додаткових витрат енергії і часу. Персональну відповідальність за збереження здоров'я учнів готові взяти на себе лише 23,04 % опитаних учителів. Приблизно стільки ж (23,68 %) учителів мають внутрішню мотивацію до занять здоров'язбережувальною діяльністю.

Серед основних труднощів, що стримують запровадження здоров'язбережувальних технологій, 86 % опитаних відзначили таку проблему, як «несприймання ідеї здорового способу життя учнями». Труднощі при спілкуванні з учнями, поясненні різних питань, що стосуються організації здорового способу життя, відчувають 83 % опитаних учителів. 76 % опитаних педагогів скаржаться, що їх вимоги ігноруються учнями.

Дослідження виявило, що у процесі застосування здоров'язбережувальних технологій накопичилося багато супутніх проблем: відсутності необхідного обладнання, інвентарю для організації цікавих позакласних заходів (52 %), формалізму у плануванні та проведенні заходів (47 %), до відсутності єдності у забезпеченні здоров'язбережувальної політики в навчально-виховному закладі (34 %).

Паралельно проводилось опитування учнів щодо їхнього ставлення до здоров'я, здорового способу життя, організації здоров'язбережувального процесу в школі і вдома. 75 % опитаних учнів запевняють, що вони дотримуються здорового способу життя. Важко рано вставати і виконувати гімнастику для 68 % опитаних, немає бажання систематично виконувати оздоровчі заходи у 76 % учнів, бракує часу на заняття фізкультурою кожному другому, друзі не займаються фізкультурою (32 %), батьки не примушують (30 %), немає модних роликів, байка, ковзанів тощо у кожного третього опитаного учня.

Самооцінка студентів-випускників із проблеми здоров'язбережувальних технологій та вміння їх використовувати виявила наступне. Майже 50 % опитаних плутаються у визначенні здоров'язбережувальної технології, а ранкову гімнастику, що частково засвідчує дотримання правил здорового способу життя, виконує лише близько третини студентів, які мешкають у гуртожитках. Рівень своєї готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій за результатами самооцінки визнали високим і середнім майже 94 % студентів, лише у 6 % він виявився недостатнім.

На запитання «Чи спроможні Ви переконати інших людей (учнів) у необхідності вести здоровий спосіб життя?» лише 8 % опитаних підтвердили, що зможуть це зробити, а для переважної більшості опитаних це дуже складна професійна проблема. Це переконує, що майстерності переконання сучасних студентів треба навчати у вищій школі, запровадивши спеціальні тренінги, де майбутні вчителі фізичної культури могли б здобути відповідні навички.

Доведено, що серед причин, що заважають студентам дотримуватися здорового способу життя, більшість несуттєві. Не можна визнати соціально зрілими такі, наприклад, відповіді студентів: ніхто не контролює (45 %), важко рано вставати і робити гімнастику (31 %), немає бажання (28 %), бракує часу (22 %).

Для активізації навчального процесу у вищій школі, метою якого є посилення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій, запропоновано комплексну систему засобів, в якій враховано найбільш уразливі складові професійної підготовки та розроблено заходи, що сприяють їх усуненню. Спираючись на результати теоретичного дослідження, визначено такі компоненти комплексної системи, при введенні яких рівень готовності майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій суттєво поліпшується: упровадження спецкурсу «Здоров'язберезувальні технології», застосування активних форм і методів навчальної діяльності, раціоналізація педагогічної практики та самостійної роботи студентів.

Для студентів факультету фізичної культури й спорту Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка було запропоновано вивчення спецкурсу «Здоров'язберезувальні технології». Реалізація спецкурсу виявила такі позитивні зрушення: низький рівень готовності до вивчення спецкурсу знизився з 48 % до 36 % (приріст +12 %), середній рівень відповідно зріс з 40 % до 52 % (приріст склав 12 %), високий рівень готовності підвищився з 16 % до 36 % (приріст +20 %).

Тренінг «Комп'ютерна підтримка здоров'язберезувального процесу» позитивно позначився на підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій. Студенти навчилися практично формувати паспорти здоров'я учнів, про існування яких вони знали лише з теорії. Опанування сучасними комп'ютерними програмами аналізу і планування здоров'язберезувального процесу в школі дозволило їм раціонально організувати цей процес з урахуванням усіх умов, обставин і практичних ситуацій.

Комплексна система передбачала також раціоналізацію педагогічної практики. Після педпрактики в експериментальній групі відзна-

чено суттєвий приріст показників готовності майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій: рівень підготовки до застосування здоров'язбережувальних технологій у школі підвищився на 44 % (відповідно 80 % в експериментальній і 35 % у контрольній групах), готовими до використання здоров'язбережувальних технологій визнали себе 80 % студентів експериментальної групи проти 44 % контрольної, рівень внутрішньої мотивації підвищився до 48 % у студентів експериментальної групи проти 16 % у студентів контрольної групи. Це підтверджує, що педагогічну практику студентів треба активно раціоналізувати, ввівши у її зміст практичні здоров'язбережувальні завдання та передбачивши необхідний час на їхнє виконання.

Після завершення формувального експерименту, тобто повної реалізації всіх компонентів комплексної системи, була проведена повторна оцінка готовності студентів до застосування здоров'язбережувальних технологій за допомогою самооцінювання та тестування досягнень. Результати підсумкового тестування рівня знань і професійних умінь студентів-випускників засвідчили, що рівень їх готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій суттєво змінився: зменшилася кількість студентів, які перебували на низькому рівні з 48 % до 8 % (- 40 %), зросла кількість студентів, які перебували на середньому рівні з 36 % до 56 % (+ 20 %), а також на 20 % збільшилася кількість студентів, які перебували на високому рівні (до експерименту було 16 %, після експерименту – 36 %) (рис. 2).

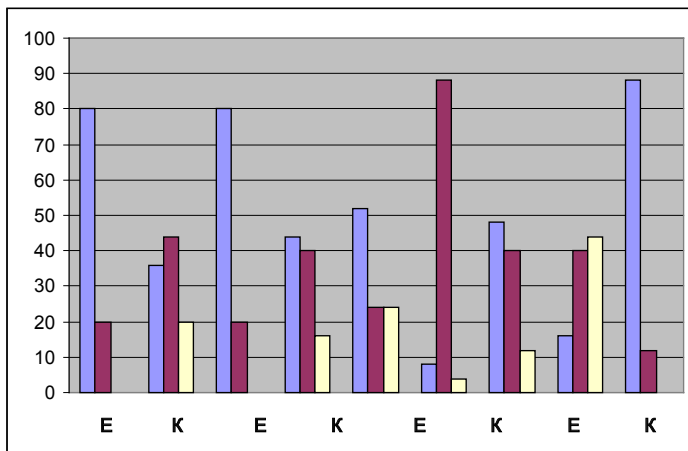

Рис. 2. Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп.

Студенти експериментальної групи мали вірогідно вищий рівень за усіма показниками порівняно зі студентами контрольної групи щодо застосування здоров'язбережувальних технологій. Достовірно відрізнялися результати, що характеризували знання здоров'язбережувальних технологій та уміння використовувати їх на практиці.

ВИСНОВКИ

1. Виокремлено види здоров'язбережувальних технологій, на формуванні яких треба зосередити увагу при підготовці майбутніх учителів фізичної культури: технології боротьби зі втомою; фізкультурно-оздоровчі; створення здоров'язбережувального середовища; профілактика порушень постави, стопи, зору; загартування та гігієна; профілактика захворювань.

2. Встановлено стан дослідженості проблеми застосування здоров'язбережувальних технологій у педагогічній теорії та практиці. На основі проведених досліджень зроблено висновок, що в сучасних умовах, коли збереження здоров'я учнів стає пріоритетним напрямом діяльності школи, список ключових педагогічних компетенцій слід доповнити здоров'язбережувальною компетентністю. Досі вона виокремлюється не всіма дослідниками, що заважає створенню комплексної технології цілеспрямованого формування здорового способу життя у молоді та упровадження її у практику.

3. Досліджено стан застосування здоров'язбережувальних технологій у практичній діяльності вчителів фізичної культури та встановлено причини, що перешкоджають ефективному застосуванню здоров'язбережувальних технологій. Проблеми, що перешкоджають повному впровадженню здоров'язбережувальних технологій у практику, мають системний характер. В їх основі – недоліки традиційної організації шкільної освіти, недостатня готовність учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій, низька заробітна плата та відсутність мотивації до підвищення професійної компетентності у педагогів.

4. Виявлено недоліки організації педагогічного процесу, спрямованого на підготовку майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Серед них найбільш значущими є: обмеженість знань студентів у царині здоров'язбережувальної діяльності; відсутність можливості тренувати уміння здоров'язбережувальної діяльності в навчально-виховному процесі ВНЗ; недостатнє використання у навчально-виховному процесі ВНЗ здоров'язбережувальних педагогічних технологій, що забезпечують особисту участь студентів у процесі здоров'язбережувальної діяльності. Усунення зазначених недоліків в освітньому про-

цесі ВНЗ дозволить підсилити підготовку майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік та [ін]. – К. : “К.І.С.”, 2004. – 114 с.
2. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. / С.С.Вітвицька – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
3. Євтух М.Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти / Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: Зб.наук.пр. до 10-річчя АПН України. / М.Б.Євтух – Харків: ОВС, 2002. – С 66-76.
4. Єрмаков І. Навчання і компетентність: пошуки сенсу і змісту // Завуч (Шкільний світ). / І. Єрмаков – 2005. – № 19. – С. 3-4.
5. Мруга М.Р. Методи педагогічної діагностики та тенденції їх розвитку / М.Р. Мруга // Вісник Прикарпатського університету: Педагогіка. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – Вип. 11. – С. 76-82.
6. Самсутіна Н.М. Професійна компетентність як показник якості фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури / Н.М. Самсутіна // Вісник Бердянського державного педагогічного інституту.– Бердянськ: 2011. – Вип. 9.– С. 34-39.

The article examines the types health-keeping technology, the formation of which should focus on when preparing future teachers of physical education (the technology to combat fatigue, sport and recreation, creating health-keeping environment, prevention of posture, feet, vision, tempering and hygiene, prevention diseases); pedagogical conditions of preparation of future physical training teachers to use health-keeping technology (ensuring the principle of unity of theoretical and practical training of future teachers of physical education).

Key words: health-keeping technology, pedagogical conditions, professional training, professional competence, model of training of the future teacher of physical culture.

Отримано 23.04.17